

آشنایی با

نامه های نج البلاغه

زهره عابدان

۱۳۹۵

سرشناسه : عابدان، زهره، ۱۳۴۶ -

عنوان قراردادی : نهج البلاغه، فارسی - عربی، برگزیده، شرح

عنوان و نام پدیدآور : آشنایی با نامه‌های نهج البلاغه/تهیه و تنظیم زهره عابدان.

مشخصات نشر : اصفهان: زهره عابدان، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری : ۲۹۰ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۵۸۴۰-۹

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

موضوع : علی بن ابی طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ق. - نامه‌ها

موضوع : Ali ibnAbi-talib, Imam I, 600 - 661 - Correspondence

موضوع : علی بن ابی طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ق. نهج البلاغه - نقد و تفسیر

موضوع : Ali ibnAbi-talib, Imam I. Nahjol-Balaghah-criticism and interpretation

شناسه افزوده : علی بن ابی طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ق. نهج البلاغه، برگزیده، شرح

رده بندی کنگره : BP۳۸۰۴۳۳/ع۱۳۹۵

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۸۱۸

شماره کتابشناسی ملی : ۴۳/۲۲۱۸

عنوان: آشنایی با نامه‌های نهج البلاغه

تهیه و تنظیم: زهره عابدان

چاپ: انتشارات دارخوین

تاریخ انتشار: پاییز ۱۳۹۵، چاپ اول

تیراژ: ۵۰۰

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

آدرس: اصفهان، نبش میدان جمهوری، ابتدای خیابان امام خمینی، انتشارات دارخوین

تلفن مرکز پخش: ۰۳۱-۳۳۵۷۸۷۹ - ۰۹۱۳۱۶۹۱۸۳۳

حق چاپ محفوظ است.

فهرست مطالب	صفحه
مقدمه	۱
کلیات	۴
نامه ۱: سخن منطقی	۱۰
نامه ۲: سپاسگزاری	۱۲
نامه ۳: خرید خانه	۱۴
نامه ۴: تابلو انافرمان	۱۸
نامه ۵: وظیفه مسئول	۲۰
نامه ۶: ریزش و پیش‌بینی	۲۲
نامه ۷: پاسخ دندان‌درد	۲۶
نامه ۸: برخوردی قاطع	۲۸
نامه ۹: نخستین حامیان	۳۰
نامه ۱۰: هشدار و شجاعت	۳۴
نامه ۱۱: پیروزی بر دشمن	۳۶
نامه ۱۲: دستورات لازم	۳۸
نامه ۱۳: فرماندهی لایق	۴۰
نامه ۱۴: اصول اخلاقی انسانی	۴۴
نامه ۱۵: تلطیف فضا	۴۶
نامه ۱۶: تقویت عزم و اراده	۴۸
نامه ۱۷: غیر قابل قیاس	۵۲
نامه ۱۸: شایستگی مدارا	۵۴

- نامه ۱۹: رأفت اسلامی ۵۶
- نامه ۲۰: حفظ بیت المال ۵۸
- نامه ۲۱: به فکر فردا ۶۲
- نامه ۲۲: بلند همتی ۶۴
- نامه ۲۳: سرمایه گرانبها ۶۶
- نامه ۲۴: سرپرستی موقوفات ۶۸
- نامه ۲۵: گردآوری مالیات ۷۰
- نامه ۲۶: اصول - بن اصل اخلاقی ۷۲
- نامه ۲۷: دفع ازین ۷۴
- نامه ۲۸: صَنَائِعُ رَبَّنَا ۷۶
- نامه ۲۹: در مقابل دریا ۸۰
- نامه ۳۰: عاقبت کار ۸۲
- نامه ۳۱: مشور تربیتی - فرهنگی ۸۴
- نامه ۳۲: سپردن زمام خویش ۹۲
- نامه ۳۳: فرمانبردار امام ۹۴
- نامه ۳۴: حرکت با بصیرت ۹۶
- نامه ۳۵: تلاشگری خیرخواه ۱۰۰
- نامه ۳۶: اراده قاطع ۱۰۲
- نامه ۳۷: عوامل انحراف ۱۰۶
- نامه ۳۸: آماده باش ۱۰۸
- نامه ۳۹: دین فروشی ممنوع ۱۱۲

- نامۀ ۴۰: حساب خدا ۱۱۴
- نامۀ ۴۱: نهی از خیانت ۱۱۶
- نامۀ ۴۲: نیک فرمانداری ۱۲۰
- نامۀ ۴۳: برابری در بیت المال ۱۲۲
- نامۀ ۴۴: تحذیر از شیطان ۱۲۴
- نامۀ ۴۵: اَعْيُونِي ۱۲۶
- نامۀ ۴۶: دوره رفتار ۱۳۲
- نامۀ ۴۷: تَجَهْ مَخْصُوص ۱۳۴
- نامۀ ۴۸: نصیحت جامع ۱۳۶
- نامۀ ۴۹: مدیریت دنیا ۱۳۸
- نامۀ ۵۰: حقوق متقابل ۱۴۰
- نامۀ ۵۱: رعایت انصاف ۱۴۲
- نامۀ ۵۲: آداب و اوقات نماز ۱۴۴
- نامۀ ۵۳: پیمان کشورداری ۱۴۶
- نامۀ ۵۴: بیعت واقعی ۱۵۲
- نامۀ ۵۵: آزمایش ۱۵۴
- نامۀ ۵۶: تسلط بر نفس ۱۵۶
- نامۀ ۵۷: شتاب برای یاری ۱۵۸
- نامۀ ۵۸: چاره کار ۱۶۰
- نامۀ ۵۹: شمول حق ۱۶۲
- نامۀ ۶۰: کیفر ظلم ۱۶۴

۱۶۶	نامه ۶۱: مراقبت
۱۶۸	نامه ۶۲: همیشه بیدار
۱۷۲	نامه ۶۳: حَقَانِیت
۱۷۴	نامه ۶۴: ردّ اتهام
۱۷۸	نامه ۶۵: دوری از شبهه افکنی
۱۸۰	نامه ۶۶: مورد علاقه
۱۸۲	نامه ۶۷: رسیدگی به امور
۱۸۴	نامه ۶۸: مار خنجر خط و خال
۱۸۶	نامه ۶۹: سبب نجات گم اسلامی
۱۹۰	نامه ۷۰: نابرابری
۱۹۴	نامه ۷۱: بند کفش
۱۹۸	نامه ۷۲: روزگار دو روزه
۲۰۰	نامه ۷۳: ایستاده سرگردان
۲۰۲	نامه ۷۴: پیمان خدا
۲۰۴	نامه ۷۵: داستان طولانی
۲۰۶	نامه ۷۶: نزدیکی به خدا
۲۰۸	نامه ۷۷: چهره های قرآن
۲۱۲	نامه ۷۸: رهایی از شایعات
۲۱۶	نامه ۷۹: خریدار حق
۲۲۳	پیوست (رسائل امیرالمؤمنین علیه السلام در نهج البلاغه)
۲۷۶	منابع

پیشگفتار

ترستا و نام نگاری پیشینه ای دراز دارد و از گذشته های دور این نوع ارتباط به انواع مختلف وجه داشته است. در قرآن مجید (سوره نمل؛ آیات ۲۹، ۳۰، ۳۱) نیز یادی از نامه - مکتب - عیسان علیه السلام به بلقیس ملکه سبا آمده که حضرت او را به تسلیم و خداشناسی مجبور فرموده است: **قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ * إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * أَلَا تَعْلَمُونَ عَلِيَّ وَ أَثْنُونَ مُسْلِمِينَ ***

«ملکه سبا گفت: ای اشراف! نامه برادرشی به سوی من افکنده شده! این نامه از سلیمان است، و چنین است: به نام خداوند مهربان» توصیه من این است که نسبت به من برتری جویی نکنید، و به سوی من آید در حالی که تسلیم حق هستید.» در عصر نبوت؛ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، بعد از حرت، نامه هایی کوتاه و قاطع به سلاطین و قدرتمندان وقت نگاشته و آنان را به اسلام فراخوانده است.

امام علی علیه السلام حدود سیصد نامه داشته اند که تعداد آنرا در نهج البلاغه گرد آمده است. نامه های امام علیه السلام در فصل دوم نهج البلاغه و ان؛ الکتب، الرسائل و باب المختار من کتب مولانا امیرالمؤمنین مطرح می گردد که در این نوشتار برآنیم با مرور نامه های نهج البلاغه، مطالعه و بررسی کوتاهی در این نامه ها داشته باشیم، در واقع میتوان گفت در صدد نامه شناسی نهج البلاغه هستیم البته به قول شاعر:

آب دریا را اگر نتوان کشید
هم به قدر تشنگی باید چشید

سید رضی در سال ۴۰۰ (ه.ق) نهج البلاغه را تدوین کرد، سید به خاطر نبوغ ادبی و احاطه ای که به معارف اسلامی داشت از لابلای خطبه ها و نامه ها و کلمات کوتاه حضرت علی علیه السلام، آن چه را جذاب تر و شیواتر و پربارتر یافت گزینش کرد و کتاب همیشه جاوید نهج البلاغه را فراهم آورد، سید رضی سخنان امیر المؤمنین علیه السلام را در سه بخش؛ خطبه های اعجاب انگیز، نامه های دلاویز و حکمت های آموزنده دسته بندی نموده است.

دومین بخش نهج البلاغه شامل ۷۹ نامه، وصیت و سفارش آن حضرت علیه السلام به فرزندان، دوستان، بستگان، کارگزاران حکومتی، مأموران جمع آوری مالیات و زکات، فرماندهان نظامی، دشمنان و... است. از آنجا که آموزه های امیرمؤمنان علی علیه السلام بی تردید پس از قرآن مجید و سخنان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، گرانقدرترین و ارزشمندترین میراث فرهنگی اسلام است، هدف در این نوشتار پیوند نسل امروز با گفتمان سلوی، ریشه نهج البلاغه می باشد.

(الحمد لله الذي جعلنا من المتمسكين بولاية مولانا امير المؤمنين والائمة المعصومين عليهم السلام)
 حمد و ستایش مختص خداوندی است که ما را با واسطه نعمت هدایت از
 آویختگان به ولایت امیرمؤمنان و ائمه هدی (علیهم السلام) قرار داد، سلام بر علی
 ابن ابیطالب (علیه السلام)، انسانی کامل در درجه بالای انسانیت و سرآمد همه انسان
 ها در تمام اعصار و قرون، هم او که هدف اصلی از نامه ها، پیام ها، عهد نامه ها و
 وصیت نامه های هدایت بود و اتمام حجت بر همه، پس یک یک نامه ها را همراه
 حکمت ها، خط ها، نهج البلاغه قدر دانیم و نهج البلاغه را در کنار قرآن مجید به
 عنوان موجود پویای حیات، بخش و تحرک آفرین، مورد توجه قرار دهیم.
 اصولاً نامه انسان دلیل برگونگی شخصیت اوست همانگونه که پیام آور و رسول
 انسان چنین است، چنان که در نهج البلاغه از علی علیه السلام می خوانیم؛ «رَسُولُكَ
 تَرْجُحَانُ عَقْلِكَ، وَ كِتَابُكَ أَبْلَغُ مَا يَنْبَغُ عَنْكَ»^۱ «رستاده تو بازگو کننده عقل تو و
 نامه ات گویاترین چیزی است که از تو سخن می گوید و طبق روایات اسلامی؛ پاسخ
 نامه لازم است همانگونه که پاسخ سلام و از آنجا که هر نامه ای با تحیتی همراه است،
 پس بعید نیست مشمول این آیه شریفه شویم؛ «إِذَا حُتِّمَ بِتَحِيَةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنِّ مِنْهَا أَوْ
 رُدُّوها»^۲ هنگامی که به شما تحیتی گفته شود پاسخ آن را با صبرتر یا همانند آن
 بدهید.^۳

^۱ نهج البلاغه؛ حکمت ۳۰۱

^۲ نسائی ۸۶۱

^۳ مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۵، ص ۴۵۶

از امتیازات نهج البلاغه فصاحت و بلاغت آن است که درهای بلاغت را برای افراد مستعد می‌گشاید و راه رسیدن به قلّه سخن را برای تکاپوگران هموار می‌سازد، هدف اصلی از این نوشتار معرفت نسبت به امام علیه السلام و تبعیت از ایشان سمعاً و طاعةً ان شاء الله می‌باشد.

در این نوشتار که تحت عنوان آشنایی با نامه های نهج البلاغه تدوین گردیده، روش گردآوری مطالب و مباحث به صورت کتابخانه ای بوده و در مورد هر یک از نامه ها به ترتیب؛ عنوان، توضیحات سید رضی، تاریخ ارسال نامه، موضوعات کلی نامه، نامه در یک نگاه، منتخب از آن نامه همراه ترجمه آن قسمت، تبیین و تشریح و توضیح، معرفت و پژوهش و کاربرد، ضمن ارائه توضیحاتی کوتاه آورده شده است.

عنوان هر نامه، کوتاه جذاب و همخوان با محتوای کل نامه انتخاب شده و نظر به اینکه «سؤال» روشن ترین، پدیدار کننده روح تشنه و حقیقت جوی آدمی و دریچه ای به سوی تکامل است؛^۱ جلوی عنوان هر نامه علامت سؤالی به منظور ایجاد انگیزه و سؤال در ذهن نهج آموز آمده است، گزینش یا همان قسمت برگزیده هر نامه طوری انتخاب شده است که مورد توجه همه افراد و گروه ها باشد، البته انتخاب از بین جملات عالی و ارزشمند مولا علی علیه السلام خوب و مشکل بود؛ لذا سعی گردید جملات برجسته و منتخب کوتاه که در نامه های قبل نیز انتخاب نشده برگزیده شود، برای بعضی از نامه ها نیز دو یا سه جمله از (اول، وسط و آخر) نامه انتخاب گردید.

بیشتر عنوان نامه ها، موضوعات کلی هر نامه و تاریخ ارسال نامه ها از جلد های ۴ و ۵ "پرتوی از نهج البلاغه" دکتر سید محمد مهدی جعفری اقتباس گردیده است، ترجمه قسمت منتخب نامه، نامه در یک نگاه و شرح قسمت منتخب؛ برگرفته از جلد های ۹، ۱۰ و ۱۱ "پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام" نوشته آیت الله مکارم شیرازی

^۱ مکارم، ناصر، سبحانی، جعفر، پاسخ به پرسش های مذهبی، مقدمه.

می باشد، ترجمه واژگان و لغات نیز از کتاب "مفردات نهج البلاغه" علی اکبر قرشی و "پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام" آیت الله مکارم است. موارد بلاغی قسمت منتخب از کتاب "شرح نهج البلاغه ابن میثم" در ذیل تبیین، تشریح و توضیح آورده شده است.

از کتب "پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام" آیت الله مکارم، و "نخستین نیم قرن از تاریخ اسلام در آئینه نهج البلاغه" عبدالمجید معادیخواه و "اندیشه سیاسی - تربیتی علوی در نامه های نهج البلاغه" احمد بهشتی در بخش معرفت، پژوهش و کاربرد، استفاده شده است. شعرها نیز از کتاب "معارف نهج البلاغه در شعر شاعران" محمد دشتی آمده است.

در صفحه یادداشت ملاکات، کننده می تواند جملات و واژه های کلیدی را نوشته تا همواره مد نظر داشته باشد.

لازم به ذکر است؛ متن عربی تمامی نامه های نهج البلاغه در پیوست کتاب آورده شده است.

این نوشتار می تواند همراه آموزش بازخوانی، روان خوانی و متن خوانی نامه های نهج البلاغه توسط مربیان مورد استفاده قرار گیرد. چنین اقدامی، عمل به رسالتی بود که بر دوش خود احساس می شد اگر چه بهت انجام بهتر این مسئولیت، توان ها و بهره های بیشتر و شایسته تری لازم است، پذیرای نظرات و پیشنهادات شما در بالاتر بردن کیفیت این مجموعه می باشیم.

اکنون که این نوشتار به انجام رسیده است خداوند متعال را سپاسگزار بوده و بر خود لازم دانسته از دانشگاه معارف قرآن و عترت علیهم السلام اساتید و هیأت به ویژه استادان ارجمندی که با راهنماییها و مشاورت های خود پژوهشگر را یاری نمودند صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.

رمضان ۱۴۳۷؛ تیر ۱۳۹۵

